

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—No. 622.

CHICAGO, ILL., dne 14. avgusta (August 14) 1919.

LETO—VOL. XIV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

OGRSKA TRAGEDIJA.

Prevratu sledi na Ogrskem prevrat. Padel je Bela Kun. Ustanovila se je socialistična vlada s Peidlom na čelu. Naenkrat pride telegram, da je prišel nadvojvoda Jožef na krmilo nove vlade. Najprej so poročila pravila, da je socialistična vlada demisionirala, toda kmalu nato je postalo jasno, da je bilo to le "olepšanje" prav navadne usurpacije, izvedene po znanem receptu despotičnih reakcionarjev iz preteklih časov. Demisija socialistične vlade je obstajala v tem, da so izdajalci enostavno aretirali njene člane.

Treba bo veliko bolj natančnih poročil, preden bodo znane vse podrobnosti te prekucije; nedvomno pa je, da ne bi bil gospod nadvojvoda nikdar prišel na krmilo brez zunanje pomoči, in če mu ni pomagal nihče drugi, so mu na vsak način pomagali Rumuni, ki igrajo skrajno zahrbtno igro.

Vesti o stališču zaveznikov vpričo ogrske prekucije si nasprotujejo. Pride telegram, ki pravi, da so zavezniki protestirali proti rumunskemu početju; pa pride zopet drugo poročilo, da pozdravljajo nastop habsburškega gospoda Jožefa. Čim dalje bolj je opaziti, da nimajo zavezniki nobene jasne politike in da je od dne do dne manj skupnosti in enotnosti med njimi. Le en namen jih še veže: Reduciranje demokracije na čim manjšo mero.

Da se je mogel reakcionarni prevrat v Budimpešti izvršiti skoraj brez težav in brez vidne opozicije, kaže, da je moralo biti stališče Kunove vlade zelo slabo in da ni mogla ustvariti takega položaja, ki bi bil ljudstvu kaj prirasel k sreči. Zdi se, da so mase sprejele njegovo vladno fatalistično, in da so se fatalistično vdale tudi reakciji. Ali tako gladko ne bi mogel uspeti Jožefov coup d'etat, če bi se bil moral nadvojvoda zanašati na svojo moč, to se pravi, če ne bi bila rumunska invazija pripravila polja za nj. Ko je rumunsko vojaštvo okupiralo Budimpešto, je bilo ljudstvo brez moči in v senci tujih baje-netov, ki so menda protežirali nadvojvodino držnost, je bila najbrže vsaka resna opozicija izključena.

Situacija je sedaj skrajno zamotana. O rumunskem kralju Ferdinandu pravijo, da namerava zvezo Rumunije z Ogrsko, kar je seveda tudi le fraza, za katero se skriva nekaj družega, in sicer nekaj, kar ni težko uganiti. Dasi je Rumunija dobila neverjetno mnogo ozemlja, v tem velike kose tujega, je gospodu Ferdinandu očitno vse to še premalo. Tudi on bi bil pač rad 'velik' vladar; hohenzollernska kri teče tudi v njegovih žilah in zdi se, da je megalomanija splošna dedščina te familije.

Ker ne more gospod kralj povečati "svoje" kraljevine na normalen način, si je s pomočjo gospoda Bratiana, tega vzornega reakcionarja, izmislil "zvezo" z Ogrsko, ki ne bi bila v bivstvu nič družega, kakor povečanje njegove monarhije.

Seveda ni to še dovršena stvar in človek je lahko zelo radoveden, kaj store zavezniki v Parizu. Če dovolijo Rumuniji, da dela, kar hoče, brez obzira na vse sklepe mirovne konference, tedaj lahko verjamejo, da pojdejo kmalu še zadnji ostanki respekta, ki ga je kdo imel pred konferenco, rakom žvižgat. Kajti če ne more visoka konferenca imponirati svojim lastnim članom in vzdržavati discipline med njimi, tedaj je naravno, da bodo vsi, ki so z njo nezadovoljni, smatrali to za signal, da lahko vsakdo dela, kar hoče, le če ima toliko poguma, da se upa iti svojo pot. Izginiti mora naravno tudi vera v moč zaveznikov, če je ne znajo pokazati napram rebeličnim elementom v svojih vrstah, in še celo proti tako razmeroma slabotnim rebelom, kot so Rumuni, ki povrh vsega tudi iz svojega vedenja med vojno ne morejo izvajati posebnih prerogativ. Toliko pa bi zavezniki, to se pravi, tisti gospodje, ki vedno govore v imenu zavezniških narodov in se sami smatrajo za "zaveznike", imeli vida, da je po Evropi in tudi sempatja drugod mnogo nezadovoljnih in mnogo takih, ki željno čakajo na kakšno znamenje njihove slabosti, da bi iz tega izvajali svoje konsekvence.

Vprašanje, na kakšno stališče se postavijo besedniki zaveznikov in kaj store praktično, je torej veliko in mnogo je odvisno od tega, kako odgovore njih dejanja nanj. Da nimajo rumunski vojaki v Budimpešti nobenega legalnega opravljanja, je jasno kot beli dan. Prva nujnost bi bila torej ta, da zapuste mesto in deželo. Če so znali zavezniki drugod biti energični, morajo tudi tukaj pokazati, ali jim je ostalo še kaj energije, če ne zaleže pri Ferdinandu beseda. Najmanjše, kar se more nadalje zahtevati, je pa to, da se naposled Madjarom prepusti, da si uravnajo svoje zadeve, kakor se jim samim zdi prav in kakor si jih znajo urediti. Pravzaprav pa bi bilo pravično, da bi se gospodu Jožetu pokazala pot tja, odkoder je prišel. Kajti njegovi vladi se ne bi moglo ugovarjati, če bi jo bil dosegel s svojo močjo in z očitnim odobravanjem ljudstva. Ker je pa prišel na krmilo očitno le vsled tuje okupacije, bi bilo pravično, da se vrne dežela v stadij, v katerem je bila pred to okupacijo. Če hoče ljudstvo res Jožetovo vlado, ga bo znalo po odhodu rumunskih ju-

naških regimentov samo poklicati. Nimamo pa veliko vere, da si želi kdorkoli razum nekaterih večnih podreptnikov Habsburžane, pa naj nastopajo kot monarhi, ali pa v maskirani vlogi prezidenta, konzula ali kakorkoli se že imenujejo začasno z nedvomnim namenom, da si prej ali slej zopet posade krono na glavo.

Kakor je videti, pa ni veliko upanja, da store zavezniki, kar bi bilo najpravičnejše. Vesti iz Evrope opravičujejo strah, da mislijo podpirati reakcijo do zadnjih konsekvenc. Gospod Jožef je prosil zaveznike, naj priznajo njegovo vlado, češ da se bo držal pogojev premirja, in želi, naj se mu zato dovoli, da pošlje delegate na pariško konferenco. Izdal je tudi proglas, v katerem govori, da je bil od mnogih strani naprošen, naj prevzame vlado in izvede deželo iz kaosa, pa obljubuje, da skliče ustavođajno skupščino, ki naj bo legalno izvoljena, in da bo reorganiziral delavstvo v ta namen, da se zviša produkcija.

Vse to so lepe besede, ampak vtisk bi mogel napraviti le tedaj, če jih ne bi bili ljudje že stokrat slišali v podobnih slučajih. Obljube! — Kdaj še niso vladarji, zlasti pa Habsburžani obljubovali, če niso bili dovolj močni, da bi bili nastopili z odprto, brutalno tiranijo? — Kdaj pa so tudi ostali zvesti svojim obljubam dalje, kot so morali? Način, ki je pomagal Jožefu do oblasti, ne diši nič po konstitucionalnosti in legalnosti, in če se je znal poslužiti bajonetov zoper vlado, ki je prišla popolnoma pravilno na svoje mesto, se jih bo znal posluževati tudi proti opoziciji, če se pojavi in če bo imela opovo v ljudstvu.

Medtem prihaja iz Ženeve že poročilo, da je medzavezniška komisija v Budimpešti po konferenci z nadvojvodo Jožefom in njegovim ministrskim predsednikom Friedrichom naznanila Clemenceauju, da je v popolnem soglasju z novo vlado, kar seveda ne pomeni nič manj, kakor priporočilo, da naj zavezniki priznajo to vlado.

Ni treba hoditi šele med revolucijonarje, če se hoče slišati protest proti taki reakcionarni politiki. V Londonu so glasovi o dogodkih na Ogrskem zbudili veliko ogorčenje. "London Herald" pravi: "Vojna, ki je imela uničiti kajzerizem, se, kakor se zdi, izpreminja v vojno za obnovitev monarhije; dom Habsburžanov naj se restavrira in kraljevska obrt naj se zopet postavi na noge". — List dodaja: "To je vrhunec reakcije, ki so jo nastopile zavezniške vlade."

Tudi londonska "Times", ki se nikdar ni mogla smatrati za posebno radikalen list, piše v enakem smislu, rekoč: "Če preneso zavezniški zastopniki svojevoljno avtoriteto na nadvojvodo Josipa, izgleda to sumljivo podobno poizkusu oživljenja monarhizma v interesu madjarskega in promadjarskega plemstva. Če se izroči v Budimpešti oblast nadvojvodi Josipu, zakaj naj bi se tedaj bivši cesar Karl ne posadil na dunajski tron, zakaj ne člani bivških nemških dinastij na različne nemške trone? V trenutku, ko gledajo zavezniki resni mednarodni revolucijonarni agitaciji v oči in trdijo o sebi, da ravnaajo v soglasju z demokratičnimi načeli, ne razu-

mejo, da postavljajo sami sebe na laž in da igrajo revolucijonarjem v roke, če izročajo avtoriteto nadvojvodi. Upamo, da ne bo angleška vlada pomagala vsiljevati člane diskreditiranih familij narodom, ki niso imeli nobenega glasu pri njih izvolitvi."

Liberalna "Daily News" pravi, da morajo zavezniki pojasniti to stvar in dokazati, da niso izvršili tega, da se izroči dežela tujcem pa da se pomaga reakcionarni manjšini do oblasti.

Skoraj vsi londonski listi obsojajo vlogo, ki so jo zavezniki igrali pri nastavljenju nadvojvode Jožefa; ne en časopis je ne zagovarja. Neko poročilo iz Londona pravi, da sploh ni dvoma, da je taktika zavezniških vlad tekom zadnjih par mesecev izzvala po velikem delu Evrope močan sum v liberalnih krogih, ne glede na radikalne. Tudi interniranje bivšega kajzerja v Holandiji je postalo sumljivo in noben večak v londonski družbi se ne da zavarati z nezmysli v časopisih, kakor da živi viljem na Holandskem po svoji volji kot nepriljubljeni vsiljenec.

Znani pisatelj Bernard Shaw piše: "Zavezniki so veliko bolj naklonjeni ideji, da posade kajzerja zopet na tron, kakor da prevzamejo riziko s socialno demokratično republiko. Kakor so leta 1815 tedanji zavezniki po vojni z Napoleonom nemudoma posadili Bourbone nazaj na tron, tako bi mogli zavezniki leta 1919 zdrsniti v restavracijo monarhije na Ruskem, Poljskem, v Avstriji in Nemčiji, vse pod pretvezo, da rešujejo svet boljševisma."

Pred kratkim so bili v Trstu nemiri, ki so dosegli tak obseg, da jih tudi oficialna Italija ni mogla zamolčati ali utajiti. Pravijo, da je bilo čez 700 oseb aretiranih, kar je dovolj jasno znamenje, da ni šlo baš za malenkost, kakor so skušali Italijanski poročevalci prikazati stvar. Da se je oblastim posrečilo potlačiti nemire, se še ne more smatrati za dokaz, da je bilo vse skupaj igrača. Toda bolj zanimivo je dejstvo, da je hotela uradna Italija zvaliti odgovornost na avstrijske elemente, pri čemer je skoraj čudno, da ni obdolžila naravnost Slovencev. Z resnico se italijanski opisi ne vjemajo popolnoma. Položaj se je v Trstu, odkar so ga Italijani zasedli precej izpremenil. Ni dvoma, da je bilo v mestu mnogo ljudi, ki so pozdravljali prihod Italijanov, deloma iz nacionalne simpatije, deloma pa v trenutnem razpoloženju, ki ga izzove pri mnogih ljudeh vsaka svečanost in parada. Prihod kralja Vittorija Emanuela, uprizorjen z vso teatralnostjo, v kateri so gotovi italijanski aranžerji veliki mojstri, je zelo poživil to razpoloženje. Toda to ne more trajati večno. Prej ali slej se morajo oglasiti realni interesi, in to se je zgodilo tudi v Trstu, ki v resnici nima od italijanske aneksije nobenega materialnega dobička. Povrh tega je bil v Trstu patriotizem vedno močnejši od nacionalnega, in prav ta je bil, odkar so prišli Italijani, večkrat hudo ranjen. Navsezadnji ni težko razumeti, da so se italijanski vojniki in uradniki čutili nekako gospodarje v mestu. Prav tega pa pravi Tržačan ne trpi od nikogar. Temu se je še pridružila konkurenca, ki so jo iz Italije importirani delavci povzročili domačim. Ta uvoz morda

ni imel namena, da se izpodrinejo domači delavci, ampak Italija je hotela potolažiti svoje ljudstvo, med katerim je razsajala brezposelnost, pihnila je pa s tem v Trstu v ogenj. Mogoče je že, da je tujatam še kaj avstrijanščine v Trstu, ampak veliko je ne more biti in za resne nemire ne more priti v poštev. Demonstracije so uprizarjali ljudje, ki kličejo "Eviva Trieste libera!" In zdi se, da bo imela Italija prav s to strujo še mnogo opraviti, ker se očitno širi ideja, da bi bilo za Trst najbolje, če ne bi pripadal nikomur, ampak dobil svojo avtonomijo. V tem slučaju — tako računajo zagovorniki te ideje — bi Italijani lahko imeli vse kulturne stike z Italijo, obenem pa bi Trst lahko živel v prijateljstvu z Jugoslavijo, pa se mu ne bi bilo treba bati, da izgubi promet iz svojega naravnega? brez katerega nima gospodarske bodočnosti. Taka so dejstva. Lahko jih je utajevati, vsaj nekaj časa, toda s sveta se s tem ne spravijo, in zato je utajevanje brez smisla. V svojem interesu bi Italija bolje storila, če bi pogledala resnici v obraz in se po tem ravnala.

Ob Carnegijevi smrti.

Eden največjih magnatov vsega sveta, Andrew Carnegie, jeklarski kralj, je v pondeljek zjutraj umrl v svoji letovališčni hiši "Shadow Brook", star 83 let. Pokojni finančni velikan je bil eden izmed tistih, sedaj že maloštevilnih mogoteev, ki so takorekoč z nič začeli, pa prišli do ogromnega bogastva, kar je dajalo slaviteljem sedanjega sistema priliko, da so opisovali kapitalizem kot uredbo, ki omogoča vsakemu "pridnemu in sposobnemu" človeku, da "pride naprej" in si "ustvari svojo srečo", kakor je baje pod Napoleonom vsak prostak imel maršalsko palico v svojem telečnjaku. Stvar seveda ni tako enostavna; veliko sposobnejših ljudi od Carnegieja strada in marsikateri, ki mu je finančno približno enak, ni imel nikdar njegovih sposobnosti. Carnegiejeva karijera je bila pravzaprav karijera igralea, četudi se to v navadnem jeziku kapitalizma ne imenuje tako. Kako je prišel do svojega prvega denarja, ni najbolj zanimivo, vsekakor pa ne najvažnejše vprašanje. Z varčevanjem in z nekoliko sreče se človek včasih lahko povzpne do kakšne svote, ki pomeni danes več, jutri pa morda manj. Tudi to se ne sme smatrati za pravilo. Če bi vsak pridni in varčni človek postal premožen, bi morala biti razdelitev bogastva ne le v Ameriki, ampak po vsem svetu precej drugačna, kot je. Ali zgodi se, da si posameznik kaj prihrani. To torej tudi za Carnegieja ne bi pomenilo nič posebnega? Ampak vprašanje je, kako je mogel postati iz nekoliko premožnega človeka mnogokratni milijonar, ki je štel svoje milijone le še na stotine.

Špekuliral je in sicer srečno špekuliral. Z drugimi besedami, delal je to, kar dela igralec pri kartski mizi. Njegove igre so se mu obnesle. Čim bolj je naraščal njegov kapital, tem večje so postajale vloge v igri, tem večji pa tudi dobički.

Zdi se, da je Carnegie pri tem prav malo razmišljal, kje je prvi vir vseh njegovih profitov, vse-

ga njegovega skoraj avtomatično naraščajočega kapitala? Ogromni dolar, s katerim je razpolagal, je navezadnje predstavljal le nekaj drugega: Gotove vrednosti, brez katerih ne bi bil imel nobene cene. Vse te vrednosti so bile le plodovi dela, ki ga ni opravljal sam, ampak so ga dan na dan, uro za uro vršili drugi. Toda Carnegie je imel moč, da si je prillašal te vrednosti, seveda legalno — ne s tatvino, ne z ropom, ampak s tem, da je ustanavljal podjetja, nabavljal produktivna sredstva, pa jih dajal vsakovrstnim delavcem, ročnim in duševnim na razpolago . . . pod pogojem, da bodo s temi sredstvi doseženi rezultati njegovi. Da je prišlo nekoliko njegovih milijonov iz drugih kapitalističnih žepov v njegovega, je druga plat igre in neizogibna posledica kapitalističnega sistema, ki ne more izhajati brez take igre.

Ko je bil že zelo bogat, se je v Carnegiju zbudilo nekaj kakor vest. Izjavil je, da je za vsakega človeka sramota, če umre bogat. Težko bo kdo avtentično povedal, kje je Carnegie nenadoma zajel to idealistično misel. Vprašanje je tudi, ali bi se bila kdaj zbudila v njem, če ne bi bilo njegovo bogastvo postalo tako ogromno, da mu ni moglo prinašati nobene faktučne koristi več. Vsekakor mu je ta misel prišla in medtem ko je bila prej njegova edina skrb, kako povečati svoje zaklade, ga je sedaj začela moriti briga, kako se jih iznebiti. In ta naloga se mu je — kakor je sam dejal — nenadoma zazdela večja in težja od prve. Hotel je namreč koristno zapraviti denar.

O izkoriščevalcu Carnegieju se lahko izreče marsikatera bridka beseda. Carnegieju ustanovitelju se lahko prizna, da se je resno trudil, da bi storil kaj dobrega. V resnici je izdal okrog 300,000,000 dolarjev za knjižnice, muzeje, tehnične in druge zavode, za koncertne dvorane, znanstvene institute i. t. d. Knjižnice je ustanavljal po raznih krajih sveta, kjer se razume angleščina; eno je ustanovil na primer na otočju Fidži.

Pravil je, kakšne težave so povročali ti nameni. Včasih je izgledalo, kakor da se ne bi mogel iznebiti svojih milijonov na drug način, kakor da napravi z njimi iz drugih milijonarje. Pri vsem tem je pa prezrl nekaj vse bolj važnega: Tudi z najboljšo voljo ne more posameznik storiti toliko koristnega, kolikor bi z enakimi sredstvi mogla storiti družba. In z največjimi darovi ne more izravnati krivice, ki izvirajo nujno iz sistema samega. Kaj je na primer pomagala delavcem njegovih ogromnih podjetij okrog Pittsburgha krasna biblioteka v Pittsburghu, če so morali v plavžih tako trdo in tako dolgo delati, da jim ni ostalo časa za čitanje, in če je bil njih duh preveč izmučen, da bi bili mogli še kaj napora posvetiti izobrazbi?

Carnegiejevi zavodi sami na sebi so gotovo dobri. Ali da bi mogli prinašati resnično korist, bi morale vse družabne razmere biti povsem drugačne, kot so v kapitalistični družbi. Vse njegove institucije niso mogle odpraviti izkoriščanja; niti oblažiti ga niso mogle. Nekoliko lepega se je ustvarilo, kar bi

bilo v drugih razmerah lahko tudi koristno, kar je pa v sedanji družbi večinoma le mrtva lepota.

Kakor se Carnegijejevi ideji zapravljenja lahko prizna idealizem, je bila v njej vendar tudi prevzetnost, katere se mož morda ni zavedal, ki pa je vendar simptomična. On, posameznik, je hotel igrati vlogo nekakšnega izveličarja. Ni mu pa prišlo na um, da ga ni posameznika, ki bi mogel poznati prave potrebe milijonov, katerim bi baje rad koristil; ni mu prišlo na misel, da ne more tega tudi noben slučajen, od njega imenovan odbor doseči. Njegova ideja je bila vladarska, a da se more za ljudstvo le na demokratičen način kaj resnično uspešnega storiti, da mora ljudstvo samo odločati o tem, kar se ljudstva tiče, je bilo njegovi glavi tuje.

Tristo milijonov dolarjev je ogromen denar, s katerim se pač lahko marsikaj stori. In lahko bi se bilo storilo s to svoto mnogo več koristnega, lahko bi se bilo doseglo mnogo več pozitivnih uspehov, če bi bilo moglo ljudstvo, kateremu je bila baje namenjena, z uporabo strokovnjaškega sveta z njo disponirati. Toda kakorkoli je znesek velik, je vendar velika iluzija, da bi se z njim moglo storiti za množice toliko dobrega, da bi trajno zaleglo in bi se čutil blagodejni uspeh. Kaj pomaga tristo milijonov, vrnjenih ljudstvu, če se medtem nadaljuje izkoriščanje prav tega ljudstva in če mora delavna masa dannadan s svojimi glavami in rokami ustvarjati nove milijarde, pa jih oddajati, medtem ko ji ostaja vedno le krožnik leče, za katerega mora prodajati svoje prvorojenstvo? Velika je svota, ki jo je Carnegie porabil, a vendar je le kaplja v morje. Tristo milijonov za izpremembo gospodarskega sistema bi zaleglo stokrat več, kot vsi Carnegijejevi zavodi. Toda kdo naj bi bil Carnegieja, ki je postal velik v kapitalističnem sistemu prepričal, do je ta sistem škodljiv in da je rešitev ljudstva le v odstranitvi tega sistema?

***

Boj proti draginji.

V Washingtonu so, kakor nam pripovedujejo razna poročila, namenjeni za boj proti visokim cenam življenskih potrebščin. Predsednik Wilson je tudi sam posegel v stvar in v kongresu je vložil več predlogov, ki gredo za tem, da se omeji draginja. Zaloge za vojaštvo, ki niso bile porabljene, so bile izročene javni prodaji. Profitarjem se žuga z visokimi kaznami; neki predlog gre na primer za tem, da se kaznuje nagromadenje živil, kuriva, obleke, ustvarjanje monopolov za te reči, prodajanje z nezmernimi profiti in zadrževanje potrebščin od trga, z globo 10.000 dolarjev.

Povsem odveč bi bilo govoriti še o draginji, ki jo pozna že vsakdo v Zedinjenih Državah — večina ne na svojo radost. Tudi to je samo ob sebi razumljivo, da je bil že zadnji čas, da se v tem oziru kaj resnega ukrene. Vprašanje je le, ali zadenjo napovdani ukrepi res to, kar nameravajo zadeti. Vzemimo na primer zadnji predlog, ki grozi profitarjem z razmeroma visoko kaznijo. Desettisoč dolarjev profita, pa ga vjamejo in mu nalože 10.000

dolarjev globe, bo to dobra medicina; majhno strahilo pa mu bo, če je vaju "zaslužiti" 100.000 dolarjev naenkrat. V takem slučaju bo navadno rajši riskiral razmeroma malo globo, kakor pa svoj veliki profit.

Še druga vprašanja se javljajo. Kako se bo dognalo, kdo gromadi živila, obleko in druge potrebščine? Če ne bo v tem oziru jasnosti, tudi ne bo zaupanja v to zakonodajstvo. In kaj se bo imeovalo "nezmeren profit"?

Ne glede na take pomisleke, katerih bi se lahko naštel še precej, ima pa vsa stvar napako, na katero ne misli menda nihče v kongresu. S svojimi zakoni bi pač lahko deloma ublažili draginjo, ne morejo je pa odpraviti in tudi ustaviti jo morejo le začasno, nikakor pa ne trajno. Kajti z vsemi takimi ukrepi ne morejo prinesiti reda v nered kapitalistične produkcije in distribucije. Stokrat ponavljana beseda, da producira kapitalizem za profit, daje glavni ključ za spoznanje kardinalne napake ampak prav tega ključa se zastopniki sedanje družbe ne marajo poslužiti in prav zato ne morejo najti izhoda iz zamotane situacije.

Draginja je že star problem. Že pred vojno ni bilo pravega razmerja med normalnimi zaslužki in cenami. Tekom vojne je postajalo to razmerje čimdalje slabše. Plače so se v tem času — vsaj v nekaterih strokah — znatno povišale, toda vsak tak uspeh je bil kmalu paraliziran s povišanjem cen. Semtertje je kdo nekoliko na boljšem; večina je — vsaj relativno — pogostoma pa tudi absolutno na slabšem. Pri tem se veliki producenti izgovarjajo, da morajo podražiti produkte, ker so se zvišali njih produkcijski stroški; manjši trgovci pravijo, da se je tudi njih življenje podražilo; podobno govore farmerji. Ali največje zlo je vendar to, da je skoraj vsa produkcija odvisna od spekulacije. Blago se izdeluje, trg zanj pa je treba večinoma šele iskati. Več kot enkrat se zgodi, da se sploh ne proda, in kapitalist računa s to možnostjo, konsument pa mora plačati tudi ta riziko. Vse drugače bi bilo, če bi bila produkcija organizirana tako, da bi služila potrebam, da bi se izdelovalo vse, kar je v resnici potrebno, pa ne več, kot je res potrebno. Ali da bi bilo to mogoče, bi se moral izpremeniti ves produktivni in distributivni sistem, in to ne pomeni nič manj, kakor da bi se kapitalizem moral umakniti socializmu. Tega se vladajoči boje bolj kakor pekla, delavsko ljudstvo se pa ne mara temeljito pečati s socialnimi problemi, in vsled tega se krpa in krpa, pa nič ne izdela. Zato se lahko prorokuje, da bodo tudi sedanji ukrepi zoper draginjo, pa naj so kolikorkoli resno zamišljeni, le udarec v vodo. Za nekaj časa bodo morda kaj pomagali, ne bo pa dolgo trajalo, da bo razmerje med dohodki in cenami zopet kričeče. Tedaj se bo zopet krpalo, in to bo trajalo, dokler ne bodo delavske mase razumele, da ne more njih interesov zastopati, kdor ima nasprotno interese, a da bodo prav tako tudi razumele, da nič ne pomagajo fraze, naj so še tako revolucionarne in radikalne, ampak da je treba razumeti zamotani socialni problem, in ga razumno reševati.

Clemenceau.

Zanimivo razpravo je napisal o francoskem ministrskem predsedniku znani dopisnik F. H. Simonds. Članek se glasi:

Nedavna kriza francoske vlade, ki je malodane pokopala Clemenceaujev kabinet, razkriva slabost, ki naznanja po večini francoskih opazovalcev padee te vlade v doglednem času.

Ni še eno leto tega, kar je bil Clemenceau v zbornici pozdravljen, s premirjem v žepu, ki je vračalo Franciji Alzacijo in Loreno. Takega sprejema, kakor ga je tedaj doživel Clemenceau, ni bilo morda še nikdar prej v francoski zgodovini. Ni bil sijajnejši, kot ga je veliki mož, ki je omogočil zmago, zaslužil; a zdelo se je, da mu zagotavlja popularnost in moč za toliko časa, kolikor bo hotel ostati v javnem življenju.

Toda komaj po šestih mesecih je postalo jasno, da gubi na Francoskem naglo tla pod nogami, a najmanjše tri mesece je bilo videti, da je edini razlog, zakaj ga puščajo v oblasti, ta, da se noben nasprotnik ne upa prevzeti odgovornosti za mirovno pogajanje, ki je postalo nujno nepopularno.

Clemenceau je prišel do moči v trenutku, ko je izdajstvo doseglo najvišjo stopnjo in ko so bili zavezniki takorekoč zaigrali vojno. Njegova osebnost, njegova energija, njegovo neomajno zaupanje je zadostovalo, da so se obvarovali zavezniški interesi v kritičnih dneh pred in po velikem nemškem naporu za zmago na zapadu. Toda čim je bila vojna končana, ni bilo v gotovem smislu le Clemenceaujevo delo končano, ampak novo delo, ki je bilo tedaj pred njim, je bilo tako, da ni bil zanj tako kvalificiran, kakor za ono delo, ki ga je bil pravkar dovršil.

Začetkom mirovne konference je naredil Clemenceau veliko napako s karakteristično ostro in sarkastično opazko o ligi narodov, ki je podražila predsednika Wilsona, ujezila ameriško delegacijo, za katero ni imela mirovna konferenca drugega smisla, kakor da potrdi Wilsonovo idejo, in iz te situacije je izrasla odtujitev med Američani in Francozi, ki je pomagala Angležem, da govorimo jasno, nastopiti mesto, ki se je z ozirom na Amerikance zdelo, da je zagotovljeno Francozom.

Clemenceaujeva pozicija na mirovni konferenci in na Francoskem je bila silno oslABLJENA s tem, da so prišli Angleži na konferenco z glavnim namenom, da goje za vsako ceno in v vsakih okoliščinah angleško-ameriško prijateljstvo, in v vsakem slučaju, izvzemši take, kjer bi njih podpisana obljuba zahtevala nasprotno, podpirajo od Wilsona predložene ameriške predloge.

Tako je Clemenceau spoznal, da je na pariški konferenci zapuščen prav od tistega zaveznika, na katerega se je bil najbolj zanašal in s katerim se je bila Francija bojevala ves čas vojne. Za Francijo je Clemenceau skušal doseči trajno varnost od strani Nemčije. Svetoval mu je maršal Foch, ukazovala mu je znatna in šovinistična stran francoskega javnega mnenja, da naj pridobi za Francijo Reno kot voja-

ško mejo. Poizkusil je to, ampak brez uspeha, ker je Lloyd George stal za Wilsonom in ker sta oba naravnost izrekala, da bo morala Francija sama varovati to mejo brez britske ali ameriške pomoči, če bo vztrajala na tem, da jo zahteva. Nasprotno sta Lloyd George in Wilson, kolikor sta mogla, obljubovala angleško in ameriško pomoč, obrambno alianco, če opusti Francija to, kar je zahteval največji vojak sveta, sam Francoz, kot najmanjšo garancijo bodoče vojaške varnosti.

Najbolj pa je Clemenceau stalno gubil tla na Francoskem, ker ni bila njegova vlada sposobna, da bi reorganizirala Francijo, da bi obnovila življenje francoskega ljudstva. Francija je od Clemenceauja zahtevala, da takoj sklene mir, čim doseže za svojo deželo varnost in odškodnino, da se po sklenjenem miru francoske armade takoj demobilizirajo in da se omogoči povratek mož, ki so že pred petimi leti zapustili svoje domove in stali skoraj ves čas v vojaški službi.

Po eni strani ne bo nihče dolžil Clemenceauja za vzdrževanje na mirovni konferenci. Toda vsekakor so tisti dnevi preprečili demobilizacijo, odgodili povratek Francozov na delo, podaljšali negotovost in neurejenost, kar je vse imelo slabe posledice za Francijo.

Na drugi strani bo mogel le najbolj zaslepljeni občudovalec "starega tigra" trditi, da ni bila njegova domača politika, njegovo reševanje kočljivih in posebnih problemov, tičočih se obnovitve Francije, zelo neuspešno. Vsled tega smo imeli na Francoskem pomanjkanje živil, strašno povišanje cen, slabo in nestalno finančno politiko, in predvsem nemožnost, da bi se storilo kaj večjega, kar bi prineslo pomoč žrtvam opustošenih krajev.

Clemenceaujevemu sklepu, da se podvrže angleško-ameriškem stališču v zadevi renskih meja, je sledil podoben razvoj politike Wilsona in Lloyd Georga z ozirom na Italijo. Mnogo tisoč Francozov misli, da bi bilo zdravi francoski politiki na mirovni konferenci koristilo, če bi se bilo vztrajalo na renskih mejah in če se ne bi bil sprejel noben kompromis pri podpiranju italijanskih zahtev. Na tak način da bi bila Francija dosegla varnost na dveh frontah in prijateljsko zvezo z Italijo.

Toda podpora Italijanov na Reki bi bila pomenila razpor z Ameriko in Anglijo in bi bila nagnala Clemenceauja v tako nasprotje z Wilsonom, da bi bila ogrožena zadnja nada, da se mu obljubi alianca, za katero je plačal ob Reni tako visoko ceno.

***

V Rimu je umrl znani skladatelj Ruggiero Leoncavallo. Njegova najbolj znana opera so "I Pagliacci", ki so si osvojili vse muzikalne odre sveta. Komponiral je še več drugih oper, s katerimi pa ni dosegel enako velikega uspeha. Rojen je bil v Neapolju leta 1856. Preden je dobil ime kot skladatelj, je 16 let nastopal kot virtuoz na klavirju.

Gibanje rumunskega delavstva.

(Izpod peresa rumunskega sodruga.)

Zadnje vesti iz Rumunije so pravile, da je tam izbruhnila stavka delavstva na železnicah, v plinarnah in v elektrarnah. Nadalje se javlja, da je na Rumunskem ministrska kriza in da se hoče ministrski predsednik Brătianu, ki se je vrnil iz Pariza, na kronski seji posvetovati o situaciji.

Treba je natančneje poznati stanje delavskega gibanja v Rumuniji, da moremo razumeti, kako velik vpliv morejo ti dogodki imeti na razvoj politike v naši deželi. V prvi vrsti se moramo spomniti, da je današnje socialistično gibanje šele pred par leti dobilo gotov pomen in da obstoji današnja socialno demokratična stranka v svoji sedanji obliki šele okrog deset let, medtem ko je bila starejša socialistična stranka približno pred dvajsetimi leti takorekoč popolnoma razbita in je večina njenih voditeljev prestopila v nacionalno liberalno stranko.

Do izbruha svetovne vojne je bila moč strokovnih organizacij v splošnem neznatna in državnim delavcem je bilo zakonito prepovedano ustanavljati strokovne organizacije ali pa stavkati. Vojna in z njo spojena kruta potreba, kakor tudi uspehi, doseženi v manjših stavkah, so povzročili večji naval v strokovne organizacije in njih oficijelno priznanje od strani vlade. Pri tem je pa treba svariti, da se moč in sila našega proletariata ne sme preceenjati. Velik del našega delavstva, zlasti v petrolejski industriji, je doslej neorganiziran in velika masa poljedelcev je slej kakor prej prepuščena suženjstvu in nevednosti, ne zna čitati in pisati, je politično neizurjena, in se zaradi tega v sedanji dobi v našem gibanju ne more z njo računati. Zato tudi naš proletariat doslej ni bil sposoben, da bi se na lastno pest bojeval za svoje interese in jih branil; vsled trirazrednega volilnega sistema nima delavstvo nobenega zastopstva v parlamentu in je pogostoma odvisno od pomoči meščanskega opozicijskega časopisa in od listov raznih pustolovcev, ki so danes socialistično, jutri pa vladi prijazno pobarvani.

Na drugi strani smo popolnoma izročeni samovolji vladnih organov naše oligarhije. Zato je prišlo po izbruhu vojne in zlasti po ruski marčni revoluciji do brutalnega preganjanja naših sodrugov. Večina njih je bila vržena v ječo; toda sodruga Rakovskega so osvobodili ruski vojaki in ga odvedli v Rusijo. Rumunska vlada se je za to maščevala s tem, da je dala — prav pred dvema letoma — na fronto poslanega sodruga Maxa Wechslerja, enega izmed najsimpatičnejših ljudi v našem gibanju, zavratno ustreliti. V Multansku nasilno potlačeni upor, ki je zaradi tega izbruhnil, je imel v inozemstvu tak odmev, da je Kerenski, ki je bil takrat na inspekcijskem potovanju v južni Rusiji, preklical svoj obisk v Jasah, kjer je bil tedaj sedež rumunske vlade.

Po sklenjenem premirju je kraje, ki so bili dotlej zasedeni od Nemcev in ki so tekom vojne trpeli pod podobnim terorizmom, zopet zasedlo naše vojaštvo. Obenem se je pričelo omenjeno naraščanje naših strokovnih organizacij in s posameznimi stavkami

podpirani boj delavcev za človeka dostojno življenje. Stranka in strokovne organizacije so vsled tega pridobile toliko moči, da se jim ni bilo treba več zanašati na meščansko pomoč. Naš časopis "Socialismus" se je več in več čital in naše gibanje je zadovoljivo napredovalo.

Tedaj pa je narodno liberalna vlada, ki je sicer, da bi prevarila javnost, sprejela minimalne zahteve v svoj program, podvzela ostro akcijo. Dne 13. decembra lanskega leta je vojaštvo brez vsakega pojava, da naj se razidejo, streljalo s strojnimi puškami na delavce, ki so se zbrali pred svojimi društvenimi prostori, in je tako pobilo 40 do 50 delavcev; prostore strokovnih organizacij in klub socialno demokratične stranke je zasedlo vojaštvo, naš časopis je bil prepovedan, naši voditelji so bili za dolge mesece vrženi v ječo, in tam se je z njimi tako sramotno postopalo, da je sodrug Frimu vsled tega v ječi umrl.

Naposled je po dolgem obotavljanju prišlo do obravnave. Seveda so morali naši sodrugi biti opravičeni, kajti pokazalo se je, da je bila vsa revolta le delo vlade, ki si je pač po dolgih vojnih moritvah lahko dovolila tudi umor dne 13. decembra. Da se maščuje za velikansko blamažo, ki jo je vojaško sodišče s tem procesom doživelo, se pa ni sramovalo, obsoditi sodruga Constantinescu, katerega niso bili oprode dobili v pest, in contumaciam na smrt. Tudi se ni sramovalo nekoliko mladih, deloma še nedoraslih sodrugov kot "sokrivce" obsoditi na 5 do 7 let v ječo, ko je že bilo treba glavne "krivce" pustiti na svobodo.

Po tem ponesrečenem poizkusu, da bi naše nadepolno se razvijajoče gibanje kar v kali zatrla, je morala vlada zopet odpreti prostore naših organizacij in stranke in dovoliti izdajane našega časopisa, seveda pod strogo preventivno cenzuro. Oprijela se je tudi nove taktike, da bi uničila ali pa vsaj kompromitirala delavsko gibanje. Začela je tudi z novim preganjanjem posameznih sodrugov. Zlasti Besarabija je zadnji čas veliko trpela pod pritiskom reakcije. Na stotine sodrugov je bilo v Kišinevu in v Benderu aretiranih zaradi "udeležbe pri zaroti". Ali tudi v glavnem mestu se je zopet vpeljalo preganjanje socialistov in nekoliko pri časopisu zaposlenih sodrugov je bilo zaprtih, ker je pri slavnosti v spomin umorjenega sodruga Max Wechslerja neki delavec baje zaklical: "Živio Rakovskij!"

Na drugi strani so vladni časopisi namigovali, da bi bila vlada pripravljena skleniti z delavci mir in celo voditeljem stranke ponuditi kakšno "ministrstvo", da bi se mogla sestaviti narodno liberalno-socialistična vlada.

Za pojasnilo teh intrig bodi omenjeno, da postaja položaj vlade iz raznih razlogov vse težavnejši. Že pred sedmimi meseci je bil parlament, v katerem niso kmetje, delavci in židje zastopani, razpuščen, a doslej še niso bile razpisane nove volitve. Vlada se s pomočjo dekretov, in s trajnim zasledovanjem "germanofilov" skuša vlada vzdržati vojno razpoloženje ter odvrniti zanimanje javnosti od politike. Brătianu je razun tega upal, da se vrne iz Pariza z znamenito mirovno pogodbo, v čemer se je se-

veda temeljito motil. In sedaj se je prebivalstvo, vstevši meščanske kroge, že naveličalo vojaške vlade. Bratiana so zavezniki pozvali, naj podpiše naravnost ponižujoče mirovne pogoje in tudi napredovanje na Ogrskem se je moralo ustaviti, ker je ukrajinska rdeča armada grozila, da prestopi Dnjester. Iz teh razlogov napadajo tudi meščanski krogi vlado brezobzirno, in temu se pridružujejo še težave z delavskim gibanjem, ki ga sedaj, četudi je slabotno, meščanstvo brani pred surovostmi vlade. In tako je razumljivo, da bi se vlada zelo rada oprla na to sicer še slabo, toda naglo naraščajočo moč rumunskega proletariata.

Naši voditelji se pa s ponujanimi ministrskimi sedeži ne dajo odmakniti od začrtane poti. Naša stranka pripada Internacionali in se zato ne more združiti z najbolj nazadnjaško vlado v Evropi, tem manj, ker se množe znamenja, da se začenja tudi naše delavstvo zavedati svoje moči. Splošna stavka delavcev na železnicah, v plinarnah in elektrarnah pomeni veliko zmago delavske solidarnosti, ki je v naši deželi, kjer je še toliko neorganiziranega delavstva, ni mogoče previsoko oceniti.

***

Troelstrova izjava.

Dopisnik znanega, v Bostonu izhajajočega lista "Christian Science Monitor" je imel razgovor z voditeljem holandske socialne demokratične stranke, sodrugom P. J. Troelstra, ki mu je podal zanimivo izjavo. Troelstra, ki je poslanec v holandskem parlamentu, je dejal:

"Mirovna pogodba se lahko imenuje opravičene revolucije. Zdi se, da mora ljudstvo prehoditi zelo temno pot. Mir ni prinesel svetlobe, temveč še več teme in zmešnjave, in edino mednarodni socializem nas more rešiti.

Slabi mirovni pogoji in intervencija na Ruskem so silno razdražili ljudstvo v zavezniških deželah, zlasti pa socialiste in delavstvo. Mislim, da prevzame delavska stranka na Angleškem kmalu vlado v svoje roke. Na Francoskem se začenja delavsko ljudstvo postavljati proti Clemenceauju. Italija je zelo revolucionarna. Življenje na Francoskem in v Italiji je drago, in vsled tega in nezadovoljnosti, ki so jo povzročili slabi mirovni pogoji in druge težave, postaja položaj v teh deželah zelo resen.

Na zadnjem kongresu holandske socialno demokratične stranke, ki se je vršil pred kratkim, je bilo sklenjeno pripravljati se za veliko mednarodno socialno revolucijo, in holandski socialisti so se vsled tega pripravili, da izvrše to revolucijo v čim večji meri tukaj.

Vsled tega sklepa, — je Troelstra šaljivo dodal — je holandska vlada ustanovila skladišča municije po mestih in vaseh po vsej Holandiji, da bi zašla ta revolucija, kadar izbruhne. Toda politične stavke se ne zlomijo s krogami.

Na vprašanje, če povede revolucija neizogibno do nasilstva ali uničenja imetja, je Troelstra odgovo-

ril, da je nameravana parlamentarna akcija in da se razglase stavke, če bo to potrebno, da se vlada prisili izpremeniti slabe mirovne pogoje in ligo narodov.

Govoreč o razmerah v Nemčiji je Troelstra dejal: Ne verjamem, da se bo sedanja nemška vlada dolgo držala. Socialno demokratična stranka, ki ima sedaj oblast, nima velike zaslombe pri samem ljudstvu. Zaradi mirovnih pogojev in vsled gospodarske situacije je nemška nacionalna stranka ali junckerji v opoziciji proti sedanji vladi. Socialni demokrati, ki sedaj vladajo v Nemčiji, so preveč oportunistični in premalo socialistični. Zato se priključuje večina delavskega ljudstva neodvisni socialistični stranki, ki je v opoziciji proti sedanji vladi.

Na Nemškem je bila energija ljudstva strta in velika katastrofa je poslabšala ta položaj. Zavezniki so vzeli Nemčiji ladje in premog, tako da ne boimela dovolj surovin za industrijo; za obnovev industrije ne bo prilike, in to povzroča, da je položaj obupen. To je bilo najslabše delo v zgodovini. Vojna je bila velik zločin, toda mirovna pogodba je še večji. Nemško ljudstvo nima nade. Ves narod mora delati za zaveznike mnogo let in bojim se, da bo na Nemškem anarhija in kaos.

Glede na ligo narodov je Troelstra dejal, da bi si želel ustanovitev družbe narodov, ne pa lige zmagovitih dežel za obvladanje vsega sveta, kar je baš nasprotje lige narodov.

Z ozirom na izročitev bivšega kajzerja je izjavil: "Holandiji ni mogoče izročiti nekdanjega kajzerja zaveznikom; toda če bi Nemčija sama želela, da se kajzer vrne na Nemško, bi Holandija to nvaževala. Holandija bi ga lahko poslala nazaj v Nemčijo, če bi vodilo njegovo življenje na Holandskem do komplikacij z zavezniki in postalo za Holandijo nvarno. Holandija je odvisna od Zedinjenih držav in od Anglije, kar se tiče živil in drugih reči, in mogoče, da se obrne proti njemu. Razloga ni, da bi prevzemali riziko.

O delavnih razmerah na Holandskem je Troelstra dejal, da so se zboljšale. "Jutri — je dejal — bo spodnja zbornica razpravljala o zakonskem načrtu za osemurni delavnik, oziroma za 45 ur dela na teden. Gibanje za osemurno delo se je na Holandskem zelo ojačalo in prepričan sem, da dosežemo zakon. Tudi gibanje za povišanje starostne penzije od dveh na tri goldinarje na teden in znižanje pokojninske dobe od 70 na 65 let je močnejše in ni dvomiti, da bodo zakoni, ki se tičejo teh zadev, sprejeti."

Mezde rastejo na Holandskem znatno. Pred kratkim sem bil — je pravil Troelstra — na banketu, ki so ga priredili tesarji, prav ko so dosegli osemurno delo z industrijalno akcijo. Predsednik tesarškega strokovnega društva mi je pravil, da je tekom zadnjega poldruega leta mezda tesarjev v Amsterdamu narasla od 38 na 72 centov na uro. Cena živil se je od začetka vojne povišala najmanj za 75 odstotkov, tako da je kljub zvišanim mezdám in boljšim zakonom nezadovoljnost splošna. Ta nezadovoljnost podpira razvoj socializma. Nezadovolj-

nost med delavci povzroči večje zahteve od vlade in od industrije.

O tisku je Troelstra dejal: Med vojno smo imeli priliko opazovati, kako korupten je bil tisk, kako je zatajeval vse vesti, s katerimi ni soglašal in objavljajlagane. Nemogoče je dobiti zanesljive vesti o Rusiji in časopisju ni mogoče zaupati... V dobi ruske revolucije, meseca marca 1917, ko je Kerenski izgubil vladno moč, so se ruski socialisti zanašali na stockholmski kongres, ki se je vršil prav v tem času. Pričakovali so, da jim pomaga. Če bi bil kongres imel moči, da bi bil na kakšen način prispeval za mir, bi jim bil lahko pomagal. Boljševiški elementi na Ruskem so bili proti kongresu v Stockholmu, ker ni bil revolucionaren zbor, temveč zbor zmernih elementov v socialističnem gibanju. Neuspeh kongresa je bil eden izmed razlogov, ki so splodili boljševizem. Zavezniške vlade so onemogočile uspeh kongresa.

Boljševizem je dober v teoriji, ampak njegove metode se morajo zavreči. Uspeh hoče doseči z nasilstvom manjšine. Boljševizem je nemogoč v deželah kakor Anglija, Zedinjene države, Francija, Holandija, ker je delavski razred tukaj vajen demokratičnih potov.

Zavezniške vlade — je Troelstra dejal nazadnje — delajo vse, da bi uničile napore socialistov. Na konferenci v Bernu meseca februarja je bilo sklenjeno sestaviti komisijo, da bi dosegla resnične informacije o Rusiji. Ramsay McDonald in Roden Buxton sta bila določena kot člana komisije za Veliko Britanijo. Komisija ni mogla izvršiti svoje naloge, ker ji zavezniške vlade niso dovolile, da bi odšla na Rusko...

Kaj pa Amerika?

Med mnogimi dopisi, ki jih pošiljajo ameriški korespondenti čez morje, je iz zadnjih dni eden najzanimivjših pregled, ki ga pošilja M. Farberman iz Berlina. Če bi bili ameriški državniki na vrhuncu situacije, bi prav ta dopis pazno čitali in vpoštevali. Glasi se:

Izmed vseh vesti z Ogrskega je najbolj zanimiva ta, da je Harbest C. Hoover prepovedal vsak uvoz živeža na Ogrsko zaradi rumunskih ropov. Ta vest se karakteristično dotika posebnega ogrskega položaja in ameriško brezmoči. Nekolikrat tekom zadnjih dveh let je demokratična Evropa čakala, da bo Amerika ravnala v soglasju s svojim idealističnim apelom, in vsakokrat se je Evropa prevarila, dasi se je tudi nadalje držala, da dvigne Amerika svoj glas proti nastopanju zavezniških misij v Budimpešti in drugod, ki podpirajo v imenu demokracije obnove monarhije. Zopet vprašuje Evropa: "Kje je Amerika? Kaj se je zgodilo z njenim demokratičnim apelom? Ali razume Amerika, kako kritična je postala situacija v Evropi? Ali razume, da je zavezniška podpora habsburške reakcije provokacija republičanskega in socialističnega mišljenja po vsej Evropi?"

Še pred enim tednom je padec sovjetske vlade in ustanovitev zmernege socialističnega režima zbudil nado, da se tudi ogrski problem zdravo reši. Moč sovjetov na Ruskem je popolnoma osnovana na veri, da je obnove monarhistične reakcije cilj zaveznikov. Dobri opazovalci ruske situacije so prepričani, da bi boljševiški voditelji izgubili podporo delavcev in kmetov tisti trenotek, ko bi zavezniki znali prepričati rusko ljudstvo, da niso nasprotni socialistični vladi, izrasli iz revolucije. Ogrski preobrat zadnjega tedna je dal zaveznikom izborna priliko, da bi bili prepričali rusko ljudstvo, da se bojujejo res le proti boljševiškim pretiranostim. Na msto tega so na veliko zadovoljnost boljševikov dokazali, da gledajo na boj proti boljševizmu le kot na primerno metodo za poraz socializma in za obnove monarhične reakcije. — Sedaj, ko proslavljajo protisocialistični časopisi domišljani "triumf" v Budimpešti, slave boljševiki in ekscentrični socialisti po vsem svetu, kar je zanje resnična zmaga.

Coup d'etat v Budimpešti je bil ponovitev nemške taktike in boljševiki ga prav tako pozdravljajo, kakor so pozdravljali vojno stališče generala Hoffmanna na Brest-litovski konferenci. Še pred dvema tednoma je bilo opaziti znamenja oslavitve Leninevega stališča in iz dobrih virov sem poučen, da so bili že storjeni koraki, da bi prevzel zmernejši režim moč na Ruskem. Ali to tendenco so sedaj ustavili dogodki na Ogrskem. Lenin se je hitro poslužil duha, ki navidezno poživlja zavezniško politiko in je danes izdal razglas, da je sovjetska moč močnejša kot kdajkoli in da se hoče vzdržati. Ta izjava nikakor ni prazna baharija.

Rusko ljudstvo bo sedaj verjelo boljševiški propagandi o faktičnih namenih zaveznikov. Sedaj bo tembolj pripravljeno podpirati sovjetsko vlado, ker bi poraz revolucije pomenil obnove monarhije.

Kako vpliva zavezniško vmešavanje v Ogrsko monarhistično zaroto na zapadne socialiste, je najbolje spoznati in resolucije, ki je bila danes sprejeta na socialistični konferenci v Lucernu. Ves delavski razred je silno razburjen zaradi teh dogodkov.

Če ne bo mogla Amerika najti hitre in prepričevalne poti iz te monarhistične igre, ne z nesrečno blokado metodo ali z zadržavanjem živil od ljudstva, kakor dela Hoover, ampak z odločno prosvetljeno intervencijo, ne bodo rezultati srečni.

Prohibicionisti so sedaj vzeli tobak na piko. Kmalu pridejo na vrsto klavirji, gramofoni, gosli in podobno. Nazadnje bodo morali še žvižganje prepovedati.

Lloyd George je dejal v angleškem parlamentu: "Naši deželi ni na čast, da ni po stoletjih briska vlada znala doseči sprave z Irsko in je pridobiti za zvezo z Britanijo. Naloga državnštva je, da napravi konec takim razmeram. Vlada sile ne more biti zadnja beseda" ... Lloyd George je povedal nekaj resničnega; le zdi se, da ostaja vedno pri besedah in to je premalo za uspešno politiko.

UTRINKI.

Jožef Habsburg je v Budimpešti že sestavil svoje ministrstvo, katerega člani so večinoma neznani ljudje. Nobeden izmed njih ni doslej igral kakšne znamenitejšje vloge v zgodovini dežele. Kar je med njimi količkaj znanih imen, pa označujejo, da ima ta vlada popolnoma reakcionaren značaj. Navedena so sledeča imena: Minister za notranje zadeve Adolf Samassa; minister za zunanje zadeve polkovnik Tenezos; učni minister dr. Aleksander Inure; minister narodnosti prof. Jacob Bleijer; vojni minister general Franz Schnitzer; finančni minister dr. Johann Grue; minister za zdravstvo dr. A. Sillery; justični minister dr. Bela Szalzy; poljedelski minister dr. Roland Gyecery.

O polkovniku Tenezosu, ki ima zunanji portfelj, poročajo, da je imel tekom vojne politično-vojaško misljo na Bolgarskem, da pa je zapustil to deželo, preden je sklenila premirje z zavezniki. O Bleijerju pravijo, da je zagovornik avtonomije nemadžarskih narodov; to ni velikega pomena, odkar je Ogrska izgubila skoraj vse, kar ni mađjarsko; na drugi strani je pa znano, da je ta gospod velik klerikalec. Pripadal je takozvani ljudski stranki grofa Zichyja, ki je imela precej antisemistično nagnenje in je bila politično — kar je pri eminentno klerikalni stranki skoraj neizogibno — skrajno reakcionarna. Po tem je lahko presoditi, koliko so vredne pravljice o demokraciji gospoda nadvojvode in kakšen način vladanja se more pričakovati, če ostane habsburški vsiljenec res na krmilu.

V soboto je umrl profesor Ernst Heinrich Haeckel, čigar ime je bilo ne le v znanstvenem svetu, ampak povsod, kjer imajo ljudje kaj zmisla za moderno vedo, slavno znano. Haeckel je bil glavni naslednik Darwina in je največ doprinesel za znanstveno utrditev razvojne teorije, kateri je posvetil skoraj petdeset let svojega življenja. Darwin, Wallace in Haeckel so najslavnejša imena na polju te vede, ki je postala temelj številnih znanstvenih panog sploh.

Haeckel je bil rojen 16. februarja 1834 v Pottadamu. Njegov oče je želel, da se posveti medicini. Ta studij pa ga je dovedel v dotiko z vedo, kateri je bil najbolj naklonjen in ki je potem postala njegova specialiteta. Na vseučilišču v Jeni je bil ustanovljen poseben kateder za zoologijo, kjer je Haeckel predaval do leta 1909. Rezultati njegovih znanstvenih raziskovanj so obsežni v 50 knjigah, ki štejejo več kot 20.000 tiskanih strani in so prevedene v petnajst različnih jezikov. Sam Darwin je visoko cenil Haeckelovo delo, ki je bilo od reakcionarjev strastno napadano, in pogostoma so bili taki napadi tudi skrajno sirovi. Danes so glavni rezultati njegovih studij trdna last znanosti in noben resen učenjak ne brije več norcev iz haekelizma.

Vojna je na vseh koncih in krajih podražila nacionalni šovinizem in pridigarji narodnega sovraštva so bili na delu, da zgrade kitajske zidove med naro-

di. Smrt takega človeka, kakršen je bil Haeckel, pokaže hipoma vso blaznost takih naporov. Veliki ljudje, ki obogačujejo znanje in kulturo vsega človeštva, pripadajo vsem narodom. Haeckel je bil Nemeec, Darwin je bil Anglež; toda kaj je na tem ležeče? Delo enega izpopolnjuje delo drugega, in šele vsled sodelovanja mnogih postane popolno, brez vsakega obzira na to, kateremu narodu so posamezni člani te duševne družbe pripadali. In čim bolj se bo razvijala ta plemenita mednarodnost, tem večje bo resnično bogastvo vsega človeštva. Prav v tem je največja vrednost znanosti, da podira kitajske zidove in gradi mostove, vrta tunele in zblizuje narode ne le z brzojavno žico, ampak še z močnejšimi duševnimi vezmi.

O postopanju Rumunov v Budimpešti piše dopisnik tukajšnje "Daily News": "Ogrska situacija se zdi skoraj brezupna. Rumuni, ki so okupirali mesto, gospodarijo mogočno in vsi posli v mestu so prenehali. Položaj, kar se tiče živil, je neznosen. Rumuni so vstavili vlake s tem, da so potrgali železniške tirnice in odtegnili živež s trga. Štirinajst vlakov ameriškega živeža čaka na transport za ogrske otroke, pa ne morejo z Dunaja. Angleži so pripravljene poslati hrane za bolnišnice, toda Rumuni vzdržujejo blokado. Obljubili so, da dovolijo kmalu prevoz hrane, toda prebivalstvo ne more živeti od obljub. Rumuni so ljubeznivo ljudstvo, toda zdi se, da so se preveč navzeli nemške okupacije Bukarešta, kajti metode, ki jih Rumuni uporaljajo tukaj, so na dlako enake nemškimi. Splošno se čuti, da bi bilo že treba napraviti konec takim praktikam.

Zgodilo se je, da so bili civilisti oropani in ubiti in celo obleka ukradena z njihovih teles, ki so bila vržena v cestni jarek ali pa na polje. Deset takih umorov od strani rumunskih vojakov so priznali njih oficirji, ki seveda ne odobravo takih dejanj. Staro sovraštvo med Mađjari in Rumuni se mora seveda vzeti v poštev, toda Mađjari bi znali uvesti vsaj boljše disciplino pri svojih četah.

Včeraj popoldne je ljudstvo izgnalo žide iz vladnih uradov, kjer so jih bili nastavili komunisti in kjer je več židovskih hišnikov bilo na čelu vladnih oddelkov. Na nesrečo so se cestni pobalini poslužili dejstva, da so Rumuni razorožili skoraj vso policijo, češ da je služila komunistom; mnogo židov je bilo pretepenih, toda nihče ni bil ubit. Veliko razburjenje je nastalo, ko je skupina mladih pobalinov, izdajajoče se za člane nekega krščanskega društva, začela meni nič tebi nič pretepati počee, zlasti žide.

Policija in Rumuni so aretirali več komunistov, ali bolje rečeno gotove komunistične tatove. Vjeli so nekega "komunista", ki je imel za 3.500.000 kron "modrega denarja", to se pravi bankovcev prejšnje kraljevine. Tudi nekoliko žurnalistov je bilo aretiranih.

Zdi se, da bi Rumuni radi vzdrževali red, toda ker ne poznajo mađjarskega jezika, aretirajo pogostoma napačne osebe. Infanterija, kavalerija in celo tenki patrolirajo po ulicah, kjer bi zadostovalo par

policistov s palicami. . . . Ker ne izhajajo nikakršni časopisi, je nemogoče poznati javno mnenje. . . ."

Nekoliko pojma si čitatelj po tem opisu pač lahko napravi. . . .

Dolgo je bilo treba, da je dala belgradska vlada od sebe besedo o svoji demisiji; naposled se je vendar oglasila. Protié navaja kot glavni razlog, da se ne more strinjati s Pribičevićovo notranjo politiko. Zdi se pa, da se ljudstvo v Jugoslaviji ne mor strinjati ne s Pribičevićovo, ne s Protičevovo politiko, ker sta oba nazadnjaka, in ker ne razume ne eden ne drugi potreb časa. Pribičević in Protić nista toliko nasprotnika, kolikor konkurenta. Dobro ne bo, pa naj bo ena ali druga teh dveh struj na krmilu. O rešitvi krize ni doslej še nobene vesti; poročajo pač, da je Davidović dobil nalog, naj sestavi novo vlado, ali kakor je videti, se mu to doslej še ni posrečilo, in veliko vprašanje je, ali se mu sploh posreči. Tako dolgo zavlačenje krize je pač dovolj zgovorno znamenje, da sega globoko, kot bi bivša vlada rada priznala, in da mora biti več težav, kot nasprotje med Protićem in Pribičevićem.

V Sloveniji je doba sloge temeljito minila. Da so socialisti v opoziciji, je pač najmanj čudno. Ampak tudi liberalci in klerikalci so zopet tam, kjer so bili in "Slovenski Narod" in "Slovenec" sta si v laseh, kakor v časih najsrđitejšega predvojnega boja. Ne le da gre boj za politična načela, ampak drug drugemu očitata toliko korupcije in vsakovrstne umazanosti, da se dela človeku včas kar tema pred očmi, če to čita. Seveda ni bilo veliko drugega pričakovati. Sloga v prvem času po padcu Avstrije je bila opravičena in potrebna, da ni nastal v deželi enostavno kaos. Takrat so tudi socialisti prevzeli svoj delež naloge in odgovornosti, pa so opravili lep kos dela. Večna pa ne more biti nobena koalicija, v kateri obstajajo interesna nasprotja, razun če en ali drugi del zataji svoje interese ali pa interese tistih, ki jih ima zastopati. In nasprotni interesi med slovenskimi in sploh jugoslovanskimi strankami so močni. Popolnoma izključeno je, da bi se mogli interesi podjetnikov, kmetov, delavcev, trgovcev, uradnikov in vsakovrstnih pijavk spraviti pod en klub. Lonec, v katerega so hoteli stlačiti vse, pri čemore je vsaka stran upala, da obrije drugo, je torej moral počiti, čim je tovariš spoznal tovariševe name-ne. In tako imamo namestno sloge zopet boj. Solzarji bodo tarnali zaradi tega, kdor pa ne mara, da bi narod brodel po močvirju, bo zadovoljen, da je prišlo tako. Žalostno je le to, da je boj meščanskih strank zopet umazan in da se vsaj v tem oziru niso kaj naučili v težkih časih vojne. Toda boj sam na sbi je treba le pozdraviti, ker ni napredka brez nje-ga. Kolikor je mogoče opazati, pa obljubuje ta boj velike izpremembe in nič čudnega ne bo, če prineso prihodnje volitve v Jugoslaviji izredne izpremembe v strukturi naših političnih strank in vsled tega tudi v vsej smeri jugoslovanske politike.

Slavni admiral Kolčak še vedno nazaduje — za-vezniški državniki so pa še vedno slepi . . . Križ je. Včas je slepotá neozdravljiva . . .

"Pittsburgh Dispatch, ki ni socialističen list, je razposlal mnogim znanim ljudem vprašanje, kaj mi-slijo o predlogu, da se Debs izpusti iz zapora. Značilno je, da je dobil odgovore, ki se ne zadovoljujejo z enostavnim pritrdilom, ampak nekateri zahtevajo s plamenitimi besedami, da se odpro vrata ječe. Ne-kateri obširno utemeljujejo svoje nazore in navajajo močne argumente. To so ljudje, ki pripadajo dru-gim strankam in drugim razredom kakor Debs, in zato imajo njih glasovi gotovo poseben pomen. Iz-redno značilne so besede Oswald Garrison Villarda, bivšega predsednika "New York Evening Post Publishing Company, ki je sedaj urednik znanega tednika "Nation". On pravi med drugim: "Vpliv Debsove obsodbe name je bil tak, da sem hotel za protest glasovati zanj pri predsedniških volitvah". —Pri tem omenja, da ga ne pozna, da ga ni nikoli videl in da ni bil nikdar socialist . . .

Neko dunajsko potočlo pravi, da je bilo v Bu-dimpešti razglašeno obsedno stanje. To ni prav po-sebno močno potrdilo vesti, da je bila želja po nad-vojvodi Josipu tako splošna, kakor so govorile vesti nove vlade.

Telegrami poročajo, da ima ubogi nadvojvoda Joža ene same hlače. To je gotovo neprijetno, ni pa še razlog, da bi moral segati kar po kroni. Madjari bi mu gotovo radi podarili nekoliko parov hlač, če bi jih pustil pri miru.

Nacionalizacija železnic smrdi kapitalističnemu časopisju tako, da je nemudoma zakrišalo, ko se je slišal tak predlog. Razumljivo! Ti časopisi vedo, kakšne dohodke imajo od privatnih železniških kompanij . . .

Ko je bil konsument dolgo spal spanje pravič-nega, se je nenadoma zbudil, ker je občutil nekaj neprijetnega v želodčnem okraju, pa se je vprašal: Čemu vruga pravzaprav imamo "vlado naroda, iz naroda in za narod"? . . . Ampak tako daleč še ni prišel, da bi s bil vprašal, kako res dobiti tako vla-do. In zdaj strada dalje.

***

J. S. Z.

TAJNIKOM KLUBOV J. S. Z. NA ZNANJE.

Tajniki klubov so dobili troje glasovnic, o kate-rih vsebini ima glasovati članstvo slovenske sekei-je J. S. Z.

Prva glasovnica se tiče postavljanja kandidatov za tajniško mesto J. S. Z. Vsak klub ima pravico po-staviti dva kandidata, ne glede h kateremu klubu kandidat pripada. Kandidate je prijaviti tajniku slovenske sekeije so-dr. Filip Godinu, 2814 S. Karlov

ave., Chicago, in sicer najkasneje do 20. septembra 1919, nakar razpiše gl. tajništvo J. S. Z. volitve za tajniško mesto J. S. Z.

Druga glasovnica se tiče dovoljenja za razpolaganje denarja, ki ga je dobila slov. sekcija iz gl. blagajne pri razpodelitvi J. S. Z. v avtonomne sekcije, v namene, ki so raztolmačeni na glasovnici. Tudi rezultat tega glasovanja je poslati tajniku slovenske sekcije, kakor gori, do 20. septembra t. l.

Tretja glasovnica se tiče izvolitve petih odborikov v upravni odbor slov. sekcije, kakor se glase pravila in kakor je raztolmačeno na glasovnici. Rezultat glasovanja je poslati istotako tajniku slov. sekcije, in sicer najkasneje do 1. oktobra t. l.

Poleg teh glasovnic so dobili tajniki klubov tudi nabiralne pole za prispevke, namenjeni v obrana sredstva političnih jetnikov in obsojencev. Nabiralne pole in svote je poslati gl. tajništvu J. S. Z. najkasneje do 28. septembra t. l., na naslov **Frank Petrich, 3639 W. 26th Street, Chicago, Ill.**

Tajništvo J. S. Z.

Herminie, Pa. — Članstvu kluba št. 69, JSZ. v Herminie naznanjam, da bomo imeli na prihodnji seji, ki se vrši tretjo nedeljo v tem mesecu ob 3. popoldne (po končani seji Jugoslov. rep. združenja), na dnevnem redu več važnih točk. Apeliram na sodruga, da se te seje udeleže polnoštevilno.

Samo "jamranje" nad obstoječimi razmerami ne bo prineslo sprememb. Sodrugi, delati moramo za organizacijo. Za naše možgane potrebujemo hrane, da bomo zmožni nastopati v boju z nasprotniki našega razreda in da si pridobimo sposobnosti, ki so potrebne socialistom za preosnovno družabnega sistema. Ako bomo zanemarjali duševno hrano, ako se ne bomo izpopolnjevali v znanju socializma, tedaj ste lahko prepričani, da lahko protestirate kolikor hočete, lahko preklinjate sistem, toda bič zatiranja bo švigal po vaših hrbtih, kakor v prošlosti, tudi v bodoče, toliko časa, dokler ne bo masa ljudstva dovolj izobražena trezno misliti, dokler si ne bo pridobila zavesti, da le proletariat, izobražen in organiziran v socialističnem smislu, bo dovolj močan odpraviti krivice, ki se mu gode. Za organiziranje in izobraževanje širokih mas delavstva ste poklicani vi, sodrugi, ki ste že spoznali pomen in cilje socializma. V znanju in sposobnostih pa se moramo izpopolnjevati vsi. Vse premalo se naše delavstvo zaveda tega pravila in vsled tega trpi naša organizacija, naše glasilo in — socializem, kajti z neaktivnostjo v naših vrstah in neplodnim frazariranjem in kritikam le napeljujemo vodo na mline našim nasprotnikom. Sodrugi, pogum, pa se primimo dela. Pogumni, ne pa malodušni ljudje imajo ugled in respekt v javnem življenju.

Anton Zornik, tajnik.

Struthers, O. — Soc. klub št. 62, JSZ. v Struthersu, O., je priredil v nedeljo 10. avgusta domačo zabavo na domu sodruga John Petriča v Youngstownu. Zabava je bila živahna, vkolikor so nam skromne razmere dopuščale.

Ker se tu sedaj vodi velika kampanja za organiziranje delavstva v jeklarski industriji, si je naš soc. klub nadel za nalogo pri temu delu pomagati. Razjasnjevali bomo delavstvu, ki še nima pojma o unijah, važnost organizacije na strokovnem polju.

Na omenjeni zabavi je govoril v prilog unije in naše organizacije sodrug Frank Turšič, ki je v kratkih potezah narisal navzočim pomen in nujno potrebo za delavstvo, da se organizira na ekonomskem in političnem polju. Govoril je prepričevalno in ko je končal, so mu navzoči avplavdirali. Drugi govorink je bil sodrug John Petrič. Kdo so in kaj hočejo socialisti, je bila tema njegovega govora. Razjasnjeval je socialistične nauke, in dokazoval potrebo politične organizacije za delavski razred. Ko je govornik končal, je sledilo odobravanje in klici "Živel socializem".

Ob tej priliki smo se spomnili tudi našega starega sobojevnika, 'Proletarca', ki je za svojo eksistenco odvisen od nas in revež znami vred. Imeli smo žrebalo kolo, ki je prineslo \$8 tudi za Proletarca. Res ni velika ta svota, toda s tem naša agitacija za Proletarca ni še končana. Naše glasilo ne bomo pustili na cedilu. Zanj velja, kakor se glasi v pesmi: "Mi smo tvoji, ti si naš".

Poročevalec.

Milwaukee, Wis. — Izleti, (v kolikor se jih sme imenovati "izlete") kakoršnih smo bili navajeni prejšnja leta, so to poletje precej izostali. Nimamo več vsako nedeljo piknika, kakor je bilo "včasih" v navadi, ne korakanja z zastavami po par milj daljave, ne vživanje "svežega" zraka v velikem kmetškemu dvorišču podobnem prostoru, z "nežnodiščinami" tovarnami obkroženem parku (primerjaj Bernigrs Park). Tako daleč je že prišlo, ako bi bil človek malodušen, bi moral iz vse svoje duše vzklikniti: "Za seगत!"

Socialisti pa niso malodušni ljudje in tudi niso izgubili vere v lepoto sveta in življenja. Kljub vseinu "prokletstvu" so sklenili prirediti — izlet, ki je določen na dne 17. avgusta v **Bass Bay**. Mnogim našim rojakom je kraj že znan; tistim, ki še ne vedo zanj, naj omenim, da na veliko "žalost" ni par milj okrog tega kraja nobene tovarne, v bližini nobenega smrdljivega in umazanega "Menominee River", tudi ni prahu itd. V nadomestilo teh pomankljivosti pa je velik senčnat vrt z lepo zeleno trato, krasno malo jezero, prosti čolni, sveži zrak in — prosta kapljica, pravo milwauško pivo.

Ta izlet priredita Slov. socialistični klub v Milwaukee in društvo Sloga, št. 16, SNPJ. Vstopnina je \$1.00 za moške dame v spremstvu so vstopnine proste. Rojaki so na ta izlet dobrodošli.

Vzemite East Troy ali Muskegon Lakes karo na Reed St. Vožnja stane 42c. Prigrizek vzemite s seboj, če se niste doma dobro založili. Rojaki, ako hočete užiti nekaj ur neprisljlene zabave, udeležite se tega izleta.

Viktor Petek.

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland,
Ohio.Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West
Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., John-
stown, Pa.2. Pom. taj. ANDREJ VIDRICH, R. F. D. box 4, Johnstown,
Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27,
Bridgeport, O.

NADZOŔNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 95,
Willock, Pa.1. nadzornik: NIKOLAJ POVŠE, 1128 Fabyan St., City
View, N. S. Pittsburgh, Pa.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 72,
East Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANCO TEROPČIČ, R. 1, Banonza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Čenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštinih, Expressnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslavljajo: Blas Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

Yukon, Pa. — Kakor je razvidno iz zapisnika polletne seje gl. odbora SDPZ., ki se je vršila dne 14. in 15. julija t. l., so zastopniki naše organizacije na konferenci združevalnih odborov v Clevelandu priporočali pridružitve SDPZ. k največji slov. pod. organizaciji, SNPJ. Naše društvo št. 34, SDPZ. je vzele na svoji redni seji dne 3. avgusta to sugestijo v pretres in po kratki diskuziji je bilo sklenjeno protestirati proti vsakim nakanam pridružitve SDPZ. k SNPJ. Proti pridružitvi smo raditega, ker smatramo SNPJ. za najbolj draftarsko (?) (morda mislite "graftarsko"?) ker se je že primerilo, da so imeli sitnosti in tepeže radi \$ ali koščeka "pobarvanega pleha". Zato je za našo organizacijo boljše, da se od take pridružitve "proč drži", na članstvo S. D.

P. Z. pa apeliramo, da izrazi svoje mnenje o združitvi. Lahko vidite, da se delajo tajne pogodbe, kakor med "John Bullom in Italijo" za razdelitev slovenske in hrvaške zemlje. Bratje in sestre, ne pustimo, da bi se nas prodajalo s tako združitvijo. Za sedaj naj to zadostuje. Kar smo napisali, je resnica.

Frank Omeje, pred.; Anton Lavrič, taj.; Anton Golobich, blagajnik.

Priobčili smo ta "protest", dasiravno ni bil preje poslan gl. uradu SDPZ., kakor določa naredba imenovane organizacije. Opozarjamo pa društva, naj vse "proteste" in razprave o SDPZ. pošljejo preje uradu SDPZ. Društvena naznanila se lahko pošiljajo direktno glasilu.

Nekatera društva so se "nalezla boleznii," da krstijo vsako svoje poročilo z imenom "protest", četudi nimajo zato nobenega povoda, najmanj pa še goraj imenovano društvo. Zapisnik seje združevalnih odborov slov. pod. organizacij je bil poslan vsem društvom organizacij, ki so bile zastopane na konferenci za združenje slovenskih podpornih jednot in zvez. Društvene seje imajo sedaj priliko o stvari razpravljati. Pogodba je v tem zapisniku priobčena, torej ni tajna, kar trdi dr. št. 34, SDPZ., potem pa še zaključuje svoj protest, da je vse kar so napisali, resnično. Če pride kedaj do združenja naših podpornih organizacij, ne bo to združenje prišlo proti volji večine članstva prizadetih jednot in zvez. Zato je vsako razburjanje članstva s takimi dopisi škodljivo. Ravno tako so nesmiselna namigavanja o "draftarskih" jednotah, "pobarvanem plehu", "tepežu za \$" in podobne opaske. Kjer opazite graft, poverbe in druge nepravilnosti, povejte to javnosti jasno in določno z dokazi. Ako za obdolžitve nimate dokazov, je to navadno opravljanje in posledice so osebni prepri in razburjanje med nepoučenim članstvom, kar gotovo ne koristi nobeni organizaciji. Varujte se prenapetosti v svojih poročilih; argumentirajte stvarno in pustite napadanja in obdolžitve brez dokazov na strani. Surovost in opravljanje je znak neintegritnosti.

Iz Kodanja prihaja poročilo, ki je zelo značilno za nove razmere na Ogrskem in postavlja pomen reakcionarnega preobrata v pravo luč. Pravi, da je dvesto dijakov, oboroženih s pasjimi biči, napadlo mestno hišo in preteple komunistične uradnike, ki so bili še tam. Potem so uprizorili napad na žide, in okrog vseučilišča je prišlo do ostrih spopadov med židovskimi in pristno krščanskimi dijaki.

To je cvet "mlade inteligence", kakor nam je bil znan pred vojno na Dunaju, kjer je cvetelo takozvano burševstvo, in po drugih vseučiliških mestih, kjer so dijaki posnemali to sorto "kulture". Ta "zlata mladina" očitno misli, da so se vrnili njeni časi in se po tem obnaša. V dobi Kunove vlade smo slišali mnogo neprijetnih poročil in nekatera so govorila o diktatoričnem postopanju. Ali začetek nove "dostojne" vlade ni — kakor je videti — nič boljši, ampak zdi se, da je še slabši. In če je začetek tak, kakšno bo šele to, kar pride?

POROČILO O IZIDU GLASOVANJA

iniciativnega predloga dr. šte. 105 in amendentu k predlogu dr. šte. 51.

Dr. šte.	O predlogu je glasovalo		O amendentu je glasovalo	
	Za predlog.	Proti predlogu.	Za amendm.	Proti amend.
1.	39	4	38	—
2.	—	19	—	19
3.	31	—	23	—
4.	—	30	—	30
7.	—	33	—	33
8.	7	2	7	2
9.	40	1	35	5
11.	31	6	31	6
12.	12	2	12	2
13.	5	25	4	14
14.	26	—	26	—
17.	7	—	7	—
18.	1	19	1	19
20.	7	11	7	11
21.	3	24	3	24
22.	—	52	—	52
25.	4	18	4	18
27.	12	—	12	—
29.	9	—	9	—
31.	2	5	2	5
33.	15	28	15	28
34.	16	2	16	2
35.	75	—	75	—
36.	22	—	22	—
38.	2	23	—	6
42.	1	42	1	42
44.	8	19	8	29
46.	—	20	—	20
48.	6	10	3	13
50.	3	83	3	83
51.	6	51	6	51
52.	—	4	—	4
55.	7	1	7	1
56.	30	27	18	39
57.	8	—	8	—
58.	10	3	1	—
59.	8	22	6	24
60.	10	43	—	21
61.	20	—	20	—
64.	—	62	—	62
65.	37	1	27	10
67.	21	1	21	1
68.	3	11	2	1
69.	14	—	14	—
70.	10	—	10	—
71.	15	2	15	2
72.	13	1	13	1
74.	8	4	4	6
75.	13	—	13	—
79.	3	21	—	—
82.	26	4	26	4
83.	14	5	11	8
85.	9	5	9	5
86.	2	11	3	2
87.	10	—	10	—
91.	4	17	4	17
92.	18	12	18	12
93.	12	3	12	3
95.	22	—	22	—
96.	11	—	11	—
98.	12	2	12	2
99.	22	4	22	4
100.	6	69	2	63
101.	6	17	6	17
102.	8	8	8	8
104.	—	40	—	40
105.	27	2	27	2
106.	22	—	21	1
107.	16	8	16	8
108.	19	—	19	—
109.	—	15	—	15
110.	10	2	10	2
112.	—	37	—	37
116.	—	28	—	28
117.	15	15	12	17
119.	—	25	—	—
120.	14	—	14	—

Dr. šte.	O predlogu je glasovalo		O amendentu je glasovalo	
	Za predlog.	Proti predlogu.	Za amendm.	Proti amend.
122.	4	7	4	7
123.	18	9	—	—
125.	—	13	—	13
126.	28	22	27	19
127.	—	26	—	26
130.	7	5	7	5
131.	—	24	—	24
133.	12	—	12	—
134.	6	21	6	21
139.	—	57	—	57
141.	2	15	2	15
143.	13	10	13	10
147.	11	5	11	5
149.	17	—	17	—
150.	—	23	—	23
151.	17	—	17	—
154.	12	1	12	1
Skupaj.	1072	1298	973	1209

V poročilu izpuščena društva niso uposlala poročil o izidu glasovanja pri društvu ali so pa poročala brez navedenga števila oddanih glasov, vsled česar se poročil ne more vpoštevati.

Kakor razvidno iz gornjega poročila je predlog dr. šte. 105 z 226 glasovi večine propadel in amendent k predlogu (dr. šte. 51) je propadel z 236 glasovi večine.

BLAS NOVAK, tajnik.

POROČILO IN ZAHVALA.

Clinton, Ind. — Članstvu S. D. P. Z. se najtopleje zahvaljujem za pomoč v moji nesreči. Ne morem se dovolj izraziti v zahvalo bratskim društvom, ki so mi na mojo prošnjo tako hitro priskočili na pomoč; izrazim naj le, da je članstvo v temu slučaju pokazalo pravo bratsko ljubezen, kar ne bom nikdar pozabil.

Moji prošnji za izredno podporo so se odzvala sledeča društva:

Št. dr.	Kraj:	Darovana svota:
88	Nokomis, Ill.	\$ 2.00
34	Yukon, Pa.	8.60
64	Milwaukee, Wis.	5.00
104	Luzerne, Pa.	1.50
65	Staunton, Ill.	3.00
92	Girard, Kans.	3.20
30	Mulberry, Kansas	2.00
109	Cherokee, Kansas	3.00
61	Gary, Indiana	4.00
90	Gross, Kansas	5.00
72	Bankhead, Canada	3.00
122	Imperial, Pa.	3.50
51	Cleveland, Ohio	10.00
66	Yale, Kansas	2.00
125	Burdine, Pa.	2.00
101	Midway, Pa.	2.00
126	Cleveland, Ohio	5.00
100	Forest City, Pa.	5.00
106	Bear Creek, Mont.	5.00
154	Sugarite, New Mexico	4.35
22	La Salle, Ill.	4.10
99	Herminie, Pa.	3.00
68	Clinton, Ind.	2.00
9	Johnstown, Pa.	6.50
70	New Derry, Pa.	1.79
5	Ralphon, Pa.	8.66
1	Conemaugh, Pa.	3.40
134	Vandling, Pa.	2.00
66	Moon Run, Pa.	9.35
146	Penn Sta., Pa.	2.00
44	Cliff Mine, Pa.	3.00
143	Dadson, Md.	3.50
151	Dalagua, Colo.	4.00
118	Flaming, Kansas	3.10
42	Oglesby, Ill.	2.00
38	Bridgeport, Ohio	3.00
24	Iselin, Pa.	2.00
149	East Palestine, Ohio	3.00
4	Lloydell, Pa.	5.00
7	Claridge, Pa.	2.00
3	Franklin-Conemaugh, Pa.	2.00
56	Pittsburgh, Pa.	5.00

102	Farrell, Pa.	2.50
89	Madrid, Iowa	3.20
141	Sublet, Wyo.	3.75
123	Springfield, Ill.	2.00
124	Primerio, Colo.	2.75
Skupaj		\$173.75

Vsem darovalcem še enkrat izrekam najpristranejšo zahvalo, ter ostajam vaš zvesti sobrat

JOE MESTEK,
439 N. 9th St., Clinton, Ind.

LaSalle, Ill.—Letna seja družbe Slov. Nar. Doma, katera se je vršila dne 8. junija, je vzela v pretres ves položaj družbe ter nje obstanka.

Poročila raznih odborov posebno tajnika in ravnatelja družbe se je vzelo z zadovoljstvom na znanje. Številke so nam pokazale, da družba vsestransko lepo napreduje. Ni nam mogoče tukaj priobčiti vsled pomanjkanja prostora vse malenkostne račune, priobčiti pa hočemo glavne točke, katere naj pokažejo današnjo stanje družbe in ob enem vrednost naših delnic.

Družba Slov. Nar. Doma je bila ustanovljena 24. maja 1912. — Za zemljišče je družba plačala \$5,500.00. Poslopje z vsem premičnim in nepremičnim imetjem, kot stoji danes, stane družbo \$42,778.59. Skupno torej z zemljiščem \$48,278.59. Plačali smo za zemljišče \$5500 in dolg na poslopje \$14,278.59. Skupno smo izplačali \$19,778.59. Na delnice, katere so lastniki teg poslopja, je vplačanega \$9490.00. Vrednost posamezne delnice je danes \$20.84.

Ker je letna seja izprevidela, da je najboljšje za nas vse, da smo sami popolni lastniki našega poslopja, je sklenila apelirati na delničarje in delničarke družbe Slov. Nar. Doma, kakor tudi na ostale rojake, da investiramo vsak po svoji moči, primerno svoto, da plačamo še ostali dolg, da bo ves dobiček, katerega nosi poslopje šel v našo blagajno mesto, da plačujemo drugim obresti.

Iz števil, katere so tukaj priobčene vidimo, da je družba tekom svojega obstanka lepo napredovala. Poslopje je bilo dogotovljeno meseca aprila 1917 in obrt smo pričeli dne 15. aprila 1917. V lepi, krasni dvorani smo imeli že veliko domačih zabav; priložnost smo imeli videti lepe igre, katere prireja društvo "Soča". Imeli smo že več shodov in različna predavanja, sploh dvorana nam služi popolnoma v

svrhe, v katere je postavljena. Letna seja ni podvzela tega apela morebiti zato, da bi bila družba v finančnih stiskah, pač pa ker bi bilo za nas delničarje najboljšje, da smo sami popolni lastniki našega doma. Družba se zaveže uplačano svoto izplačati v slučaju potrebe, ali odpotovanja v stari kraj, s štiri odstotimi obresti ako je vlagatelj imel denar pri družbi uplačan vsaj eno leto.

Rojaki in rojakinj, sedaj imamo priliko, da dobro in varno investiramo denar v naše lastno poslopje, v našo lastno korist. Zatorej družba apelira na posamezne delničarje in rojake, naj se vsak po svoji moči odzove temu apelu. Geslo nas vseh pa naj bo: Dom mora biti čist dolg, da bodemo sami lastniki v lastnem poslopju.

Nova ogrska vlada je zahtevala od avstrijske, da naj ji izroči Bela Kuna in ostale člane bivše komunistične vlade, ki so bili prestopili na avstrijska tla. Dosegli so zaslužno blamažo, kajti avstrijska vlada je to nesramno zahtevo odklonila. Na Dunaju še nimajo dovolj respekta pred nadvojvodo in Jožetova vlada bi si bila lahko prihranila blamažo, če bi se bila spomnila, da ne more na Dunaju nič ukazovati, in da se doslej, izvzemši njene podrepanike v Pešti, še nihče ne trese pred njo. Kdor se pa nima bati habsburškega Pepeta, od njega se ne more pričakovati, da bo tako podel, kakor bi moral biti, da ugoditi zahtevi ogrskih reakcionarjev.

Berlinski dopisnik dunajskega "Tagblatta" poroča, da se splošno misli, da utegnejo volitve za ogrsko ustavodajno skupščino prinesiti večino za obnovitev monarhije. V tem slučaju bi postal Pepe ogrski kralj. Dopisnik ne pove, kje da se splošno tako misli. Toda težko mu ni prerokovati, kajti če bo nadvojvodova vlada vodila volitve in če kaj pozna nekdanjo ogrsko prakso, je skoraj nemogoče, da bi bil rezultat volitev drugačen kakor vladi ugoden. Kljub temu — tudi na Ogrskem še niso vsi dnevi minili...

Socialistična konferenca v Lucernu je sprejela resolucijo, ki protestira proti intervenciji na Ruskem in proti nadaljevanju blokade; protestira obenem proti zadržavanju milijona vojnih ujetnikov v obliki suženjstva.

SLOVENC

pristopajte k

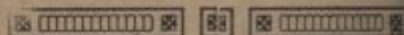
SLOVENSKI NARODNI
PORN JEDNOTI

Naročite si dnevnik "Prosveta". List stane za celo leto \$4.00, pol leta pa \$2.00.

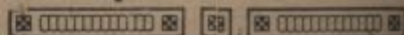
Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ice) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave Chicago, Ill.

Vsakdo, kdo želi v tej vročini popiti čašo pive, si lahko pomagati s tem, da si ga pripravi sam doma. Ekstrakt najboljšje kakovosti za izdelovanje piva in navodila pošiljamo v vse kraje Unije. Zavoj ekstrakta stane \$2.35, iz katerega napravite 10 galonov piva doma. Za pristnost in najboljšo kvaliteto jamči znana pošiljalna tvrdka

FRANK OGLAR,
6401 Superior St., Cleveland, O.

Ne odložite "Proletarca" preje, dokler ga temeljito ne prečitata. Ne izgovarajte se, da list ni zanimiv. Seveda, učenje je utrudljivo. Toda, če hočete pridobiti nekoliko globokejšje znanje o socializmu, tedaj morate čitati razprave in članke, kot jih prinaša "Proletarec". Čitanje šund romanov ni utrudljivo; toda tudi izobrazbe ne boste našli v njih.

VABILO NA VESELICO

ki jo priredi

Bralno Društvo Mladi Vrh

dne 13. septembra ob 7. zvečer

v dvorani društva Bratstvo, št. 6, S. N. P. J.

v Morganu, Pa.

Igrala bo izvrstna godba; za zabavo in postrežbo bo preskrbljeno. Vstopnina za moške je 75c. Dame v spremstvu moških so vstopnine proste, brez spremstva pa je vstopnina 25c.

Polovica čistega dobička je namenjenega našemu naprednemu listu "Proletarecu", druga polovica pa ostane v društveni blagajni. — Zavedno slovensko občinstvo vabimo na obilno udeležbo naše prireditve v soboto dne 13. septembra. — ODBOR.

Naznanilo in priporočilo

Tem potom naznanjam slovenski javnosti v Ameriki, da sem odprl v New Yorku svojo agencijsko pisarno za

PAROBRODNE LISTKE (ŠIFKARTE) IN ZA DRUGE, V TA DELOKROG SPADAJOČE POSLE.

Ob tej priliki se vsem rojakom, brez razlike, kar najtopleje priporočam! Vsi posli bodo pod mojim osebnim vodstvom in zato vsakomur zagotavljam najboljšo postrežbo.

Ako nameravate potovati v stari kraj, ali ako imate kake druge opravke s starim krajem, ali ako rabite kako pojasnilo v tej ali oni zadevi, obrnite se name in jaz bom skušal po svojih najboljših močeh ustreči Vam.

Moje geslo je: TOČNA IN POŠTENA POSTREŽBA ZA VSAKOGAR.

Priporočujoč se še enkrat ostajam

vsem udani

Leo. Zakrajšek

70 — 9th Ave., Dept. R, New York, N. Y.

Zaprtje

je direkten vzrok marsikaterih različnih bolezni. Ne pregledjte tega dejstva. Popravite svoje stanje z včasno uporabo

Severovega Življenskega Balzama

(Severa's Balsam of Life), katerega se je uspešno uporabljalo pri marsikaterih prebavnih neredih, katerim je podvrženo ljudstvo. Cena 85 centov in 4 cente takse.

Bolečine v hrbtu

so večkrat poslednica kake ledične bolezni. Vsled tega je treba dobiti vzrok, in če ga je pripisovati bolnim ledicam, je treba jemati

Severovo

Zdravilo za obisti in jetra

(Severa's Kidney and Liver Remedy) redno soglasno s predpisi. Znano je, da odpravi bolečine mehurja, obisti in druge nepravilke kot so naprimer otekle noge, bolečine v hrbtu, omotica, težko spuščanje vode, kalno vodo in rmenico. Pomagalo je že družinam, katerih otroci so morali posteljo. Poskušajte. Cena 75 centov in \$1.25 s tremi in 5 centi takse.

Mazilo

za vstavljenje bolečin v hrbtu, bolečin v straneh in raznih drugih bolečin, ki so omejene samo na eno mesto, mora iti človek že daleč da dobi boljše zdravilo kot je

Severovo Gothardsko Olje

(Severa's Gothard Oil), To je domače mazilo za zunanje zdravljenje revmatskih bolečin. Cena 30 in 60 centov ter 2 ali 3c takse.

Severova družinska zdravila prodajajo lekarnarji vsepovsod. Zahtevajte Severova zdravila in zavračajte nadomestke. Če jih ne morete dobiti v svoji bližini, jih naročite naravnost ter pridenite potrebno svoto in takso.

W. F. SEVERA CO.
Cedar Rapids, Iowa.

Severova zdravila vzdržujejo
zdravje v družinah.

Driska

Je poletna potožba, ki izhaja iz raznih vzrokov. Mnogokrat ima svoje vzroke vsled zvižanja nezrelega sadja ali zelenjave. V vsakem slučaju je to znak mizerija, ki je bolesta in ne prijetna. Ustavite jo. Rabite

Severa's Diarrhoea Remedy

(Severovo Zdravilo zoper drisko). Njena vrednost je preiskušena v zdravljenju driske, colice, poletnih potožb, želodčnih krčev in raznih notranjih neredov. Dobro je za otroke in odrasle. Cena 50c in 2c davka. Naprodaj v vseh lekarnah. Odklonite imitacije.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
ILLINOIS.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih in otroških oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

“ČAS”

je edina slovenska revija v Ameriki. “Čas” prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 44 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri “Čas”, 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v **Illirija dvorani**, 310—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas veže dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

Ant. Jeraj, tajnik,
495 Park Str.

NAPRAVITE VAŠO PIVO DOMA ZA 22c GALON.

To ni mehko pivo ali near beer, temveč pravo močno okusno in penasto pivo. Mi vam preskrbimo ekstrakt hmelja in malta “Victoria”, s katerega si potem izdelate po našem navodilu izvrstno pivo. Cena ekstrakta za 14 galonov Lager pive je \$3.00, za Porter pivo \$1.00 več. Delati pivo doma in pošiljanje ekstrakta je dovoljeno. Pošljite denar in mi vam pošljemo pošline prosto blago.

VICTORIA SUPPLY CO.,
656 Morton Bldg., New York, N. Y.

Anton Linhart in sin

Pogrebni zavod in balzamovač

Kočije in avtomobili.—Privatne ambulance.—Eden najbolj znanih pogrebni zavodov na zapadni strani mesta.

5320 W. 25th Street,
MORTON PARK, ILL.
Tel. Morton Park 42

1344 W. 19th Street,
CHICAGO, ILL.
Telephone Canal 915

Mi pošljamo denar v vse kraje Slovenije,

Hrvatske, Srbije, Dalmacije, in

druge dele Jugoslavije.

Vse denarne pošiljatve garantiramo.

American State Bank

1825-1827 Blue Island Avenue,
CHICAGO, ILL.

J. F. Štešina, pred.

A. J. Krasa, blagajnik.

Zdravilo za vse muskularne bolezni je

Pain-Expeller

neprekosljiv.

Pazite na znak
SIDRO.

Po vseh lekarnah
po 35c in 65c ali pa
pišite na

F. AD. RICHTER & CO.,
325-330 Broadway, New York